

מענים לילדים וצעירים עם מוגבלות ומשפחותיהם במלחמת "חרבות ברזל"

תוצאות שאלון שיתוף ציבור

נערך על ידי:

מנחם גולדין | נציבות שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות, משרד המשפטים
בשיתוף חטיבת תכנון מדיניות ואסטרטגיה, משרד המשפטים

2025 |

מבוא

מלחמת "חרבות ברזל" פרצה ב-7 באוקטובר 2023 והעמידה את מדינת ישראל בפני אתגרים וקשיים מורכבים עבור כלל החברה הישראלית, ובכללה ילדים ונוער עם מוגבלות ובני משפחותיהם.

המצב הביטחוני הקשה הוביל לסגירה מלאה או חלקית של מסגרות חינוך, בריאות ורווחה, לפינוי אוכלוסייה בהיקף חסר תקדים ולגיוס כוח אדם מקצועי לטובת המלחמה. מצב דברים זה הציב אתגר מורכב וייחודי במתן שירותים חינוכיים לילדים ולנוער עם מוגבלות.

נוכח האמור לעיל, הוקם שולחן בין-מגזרי לילדים ולנוער עם מוגבלות במערכת החינוך בהובלת נציבות שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות ומשרד החינוך, בשותפות משרד הבריאות, משרד הרווחה ופיקוד העורף, ועשרות משתתפים מן הרשויות המקומיות והחברה האזרחית. השולחן הבין-מגזרי אפשר בזמן אמת העלאת פערים קיימים, הצגה וטיוב של נהלים ומציאת פתרונות.

לסיכום פעילות השולחן באתר נציבות שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות [לחץ כאן](#)

בנוסף, ובהתאם להנחיית הוועדה המיוחדת לענייני צעירים של הכנסת, יצאה נציבות שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות בהליך שיתוף ציבור בנושא המענים בזמן מלחמה לילדים, לנוער ולצעירים עם מוגבלות. מטרת ההליך הייתה לבחון את המענים מן השטח ולהגיע לתובנות מושכלות.

תהליך השיתוף התבצע באמצעות שאלון מקוון שנבנה במערכת השיתוף "רייזאית" של משרד המשפטים. השאלון נבנה כשני שאלונים נפרדים - להורים ולצעירים - כאשר חלק מן השאלות היו חופפות לצורך השוואה. השאלון היה פתוח למענה במשך יותר מחודש, מ-10.7.24 עד 17.8.24, והופץ באמצעים רבים: הודעות אלקטרוניות, מסרונים, קבוצות וואטסאפ וקמפיין ברשתות החברתיות.

בהליך שיתוף הציבור ענו באופן מלא 200 הורים לילדים עם מוגבלות וצעירים עם מוגבלות מכל רחבי הארץ, בשכבות גיל מגוונות, באופן המאפשר למידת עומק על מצב הדברים בשטח.

דו"ח זה מסכם את ממצאי שאלון שיתוף הציבור על פי הנושאים שנבחנו בו, תוך התייחסות לניתוח כמותי של תשובות המשיבים ולניתוח המלל החופשי שהובא על ידיהם. כמו כן, הדוח מציג המלצות לטיוב המענים לילדים וצעירים עם מוגבלות ובני משפחתם, הן בזמן מלחמה והן למענה הנדרש לאחריה, כפי שהועלו על ידם.

זו ההזדמנות להודות לכל השותפים הרבים במלאכה, אשר בתקופות מורכבות ולא פשוטות פעלו על מנת שתשקף את תמונת מצב בהירה על מצבם של ילדים ונוער עם מוגבלות בישראל, בד בבד עם פעילות לטיוב המענים עבורם ועבור בני משפחתם.

תמצית הממצאים

פערים מרכזיים:

תשובות המשיבים בשאלון שיתוף הציבור שיקפו את הפערים המרכזיים שחוו הורים לילדים עם מוגבלות וצעירים עם מוגבלות בהיבט המענים עבורם בזמן מלחמת "חרבות ברזל":

61% מההורים לילדים עם מוגבלות ציינו החמרה במצבם התפקודי של ילדיהם בעקבות

המלחמה. ההורים דיווחו על החמרה בתפקודים מגוונים; רגשיים והתנהגותיים, תקשורתיים, יכולות למידה וכן החמרה בעיכוב התפתחותי מוטורי ושפתי.

70% מהמשיבים דיווחו כי לא הכירו פעילויות לכלל הילדים והנוער במהלך מלחמת "חרבות ברזל". מקרב אלו שהכירו פעילויות לכלל הציבור, **55% דיווחו כי הפעילויות לא היו מותאמות עבורם או עבור ילדיהם כאנשים עם מוגבלות.**

45% מהמשיבים דיווחו על היעדר מרחב מיגוני במקומות שבהם ניתן שירות ציבורי. **20% מתוכם ציינו כי היעדר המרחב המוגן נבע מחוסר הנגשה עבור אנשים עם מוגבלות.**

דווח על **פער של עד 20% במתן המענים לילדים ונוער עם מוגבלות בהשוואה למענים שקיבלו לפני המלחמה.** המשיבים ציינו שלצד רצונם הטוב של עובדי המדינה, היה חוסר בתיאום במתן מענים, מחסור בכוח אדם וסגירה באופן מלא וחלקי של מסגרות נותנות שירותים. ציינו לטובה יוזמות מקומיות ויצירתיות, התגייסות של גורמים מתנדבים.

73% מההורים לילדים עם מוגבלות דיווחו על פגיעה בכושר ההשתכרות בעקבות המלחמה, 62% מתוכם ציינו קשר ישיר לצורך בסיוע לילדיהם בשל החמרה במצבם והיעדר מענים. הורים לילדים עם מוגבלות תיארו חוויות קשות במקום העבודה עד כדי עזיבתו כדי לטפל בילדיהם.

"הייתי בבית חודש שלם כדי להיות איתו ולהרגיע אותו. לאחר מכן קיבלתי אישור מהעבודה לעבוד חצי יום בעבודה וחצי יום בבית בשל ממצב. המצב שלו החמיר מאוד. לא רצה להתקלח. לא רצה לישון. במשך כל התקופה ישנתי איתו במיטה מחובקת ומרגיעה. כל אזעקה וכל בום הקפיץ אותו לחרדות"

המלצות מרכזיות:

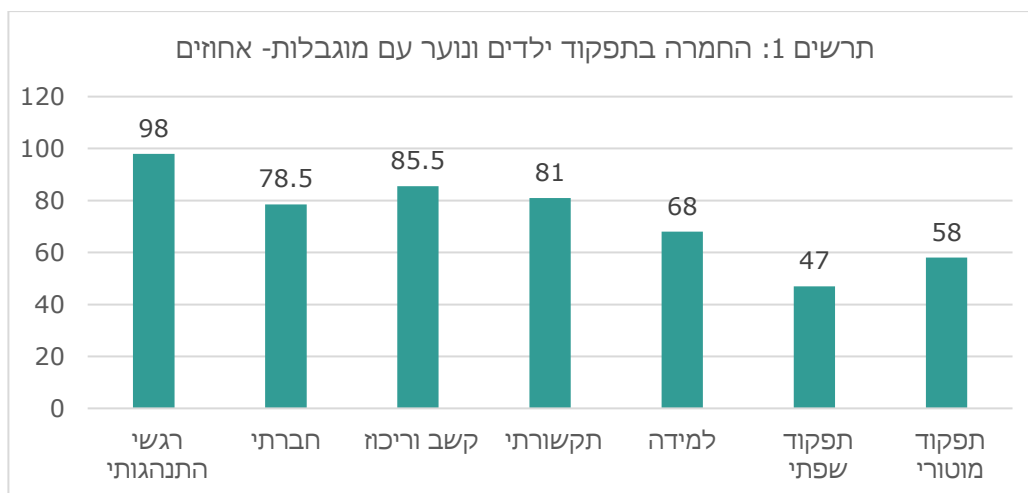
- במסגרת השאלון נתבקשו המשיבים להציע המלצות לשיפור מצב המענים בעקבות מלחמת "חרבות ברזל" בזמן המלחמה ובאופן צופה פני עתיד. להלן ההמלצות שהועלו:
- **הנגשת מערך ההתראה והמרחבים המוגנים:** נדרשת תוכנית ארצית להקמת מרחבים מוגנים ונגישים במקומות שירות ציבורי, כדי שגם בזמן חירום יוכלו אנשים עם מוגבלות להמשיך ולקבל את המענים ההכרחיים עבורם.
 - **מענה לצורכי אנשים עם מוגבלות בתוכנית חירום:** יש לכלול בתוכניות החירום התייחסות ייעודית למענים עבור אנשים עם מוגבלות ובני משפחותיהם במתארים השונים כגון: פינוי רשמי, פינוי מרצון ופינוי ממרחבים גאוגרפיים שבהם נפגעה מערכת המענים והתמיכות לאנשים עם מוגבלות עקב המלחמה.
 - **תיאום בין-משרדי לעניין זכויות ומענים לאנשים עם מוגבלות בזמן חירום:** יש למנות גורם מתאם מטעם כלל המשרדים והרשויות לטובת מענה לצורכי אנשים עם מוגבלות ובני משפחתם בזמן מלחמה ולהקים מוקד אופרטיבי למתן פתרונות עבורם בזמן אמת.
 - **טיוב ותגבור המענה הטיפולי לאנשים עם מוגבלות ובני משפחתם:** יש להגביר את זמינות הטיפולים עבור אנשים עם מוגבלות שמצבם הוחמר או הצטרפו למעגל זה בעקבות המלחמה. את המענה צריך לתת באופן מגוון במסגרות השונות בקהילה כדוגמת מסגרות חינוך רווחה ובריאות.
 - **הנגשה של מענים חברתיים ופעילויות אחר הצהריים לאנשים עם מוגבלות:** יש להתאים את הפעילויות המיועדות לכלל האוכלוסייה, הן בזמן חירום והן בזמן שגרה עבור ילדים, נוער וצעירים עם מוגבלות ולוודא כי הם נוטלים חלק פעיל ושוויוני בהן.
 - **שיפור ותגבור מענים החינוכיים:** יש לפתח ולתגבר מענה חינוכי-טיפולי לילדים ונוער עם מוגבלות במערכת החינוך, נוכח ההתדרדרות במצבם התפקודי בזמן מלחמה והצורך בהשלמת פערים.
 - **תמיכה בהורים לילדים עם מוגבלות בתעסוקה:** יש לספק תמיכה וסיוע למשפחות של ילדים, נוער וצעירים עם מוגבלות שהתקשו בזמן המלחמה לשמור על עבודה רציפה ונדרשו להוצאות רבות במתן מענים לילדיהם.
 - **פיתוח ותגבור מענים לצעירים עם מוגבלות במעבר לבגרות:** המלחמה החמירה את הקשיים של צעירים עם מוגבלות להשתלב בתחומי החיים השונים בקהילה. כמו כן נוספו צעירים רבים להגדרת אנשים עם המוגבלות בחברה. יש לפעול להגברת המענים לצעירים אלו בתחום המעבר לבגרות בהיבטים של חונכות ליווי והדרכה, תמיכות ופעילויות חברתיות ופנאי וסיוע במציאת עבודה והתאמתה עבורם.

ממצאי סקר שיתוף ציבור

א. החמרה במצבם התפקודי של ילדים ונוער עם מוגבלות

61% מקרב ההורים לילדים עם מוגבלות שהשיבו על השאלון דיווחו על החמרה במצבם התפקודי של ילדיהם עם המוגבלות בשל המלחמה. כמעט כלל המשיבים ציינו החמרה בתפקודים רגשיים והתנהגותיים ובנוסף דווח על שיעור בהחמרה בתפקודיים תקשורתיים, חברתיים, לימודיים ועיכוב התפתחותי מוטורי ושפתי.

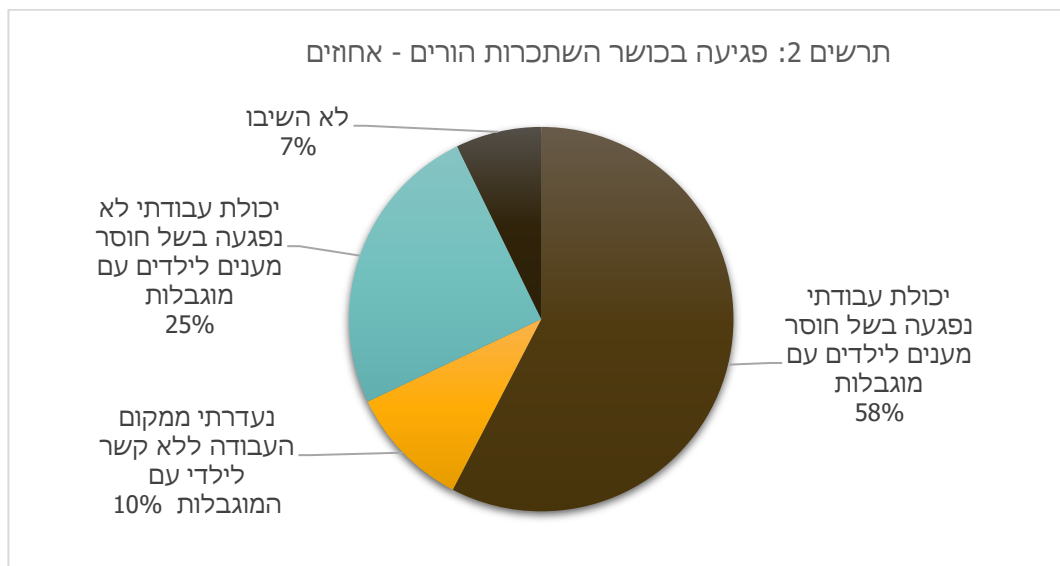
ההורים פרטו בתשובותיהם במלל חופשי קשיים שנבעו מקולות המלחמה והאזעקות, מהיעדר דמות משמעותית בשל שירות מילואים ממושך, מסגרת מסגרות ומחוסר יציבות בשגרת היום ובמענים הנדרשים לילדיהם. ההורים תיארו חרדה מוגברת, פחדים, דיכאון, כעסים, קושי בהתמודדות עם חוסר ודאות ופגיעה בשגרה, רגרסיה בהתנהגות ופגיעה בהתפתחות, החמרה במצבים רפואיים ואף חשש לאובדנות.

"מאוד קשה. חודש הראשון הינו כולנו בבית כאשר כן היה ניתן להסיע למסגרות בעלי ואני נאלצו להסיע את בני לביה"ס כל יום מהרצליה לנתניה ולחכות לו שיסיים לימודים. בינתיים ילדי פיטרו אותי מעבודה בגלל שהייתי צריכה להיות יומיים בשבוע העבודה בבית עם הילדים. בחטיבת הביניים פתחו כזה פער בלימודים מהלחץ של האזעקות שנאלצו להוסיף עוד טיפולים ושיעורים פרטיים. שיא ההקרבה איבדתי את עבודתי לאחר 9 שנים בגלל שהחמרה מצב הילדים וצורך לתמוך בהם יותר"

ב. אתגרי הורים לילדים ונוער עם מוגבלות בזמן מלחמה:

במסגרת השאלון נשאלו ההורים על פגיעה ביכולת העבודה בזמן המלחמה והקשר האפשרי למחסור במענים עבור ילדיהם עם המוגבלות. רוב ההורים (כ-58%) ציינו כי יכולת עבודתם נפגעה כתוצאה ישירה מהיעדר מענים עבור ילדיהם עם המוגבלות בזמן המלחמה. ההורים ציינו השפעות מגוונות.

אני עובדת במקום עבודה חיוני ובעלי היה במילואים. מקום העבודה לא איפשר לי לצאת לחל"ת לצורך טיפול בילדי עם המוגבלות אך גם לא הייתה לי אפשרות להביא אותם לעבודה בגלל אופי העבודה. מצאתי את עצמי במצב בלתי אפשרי ונאלצתי להפסיק ימי עבודה בניגוד לחוק"

פגיעה בתעסוקה בשל השפעות המלחמה על ילדים ונוער עם מוגבלות:

הורים רבים דיווחו כי יכולתם לעבוד נפגעה משמעותית עקב צורך מוגבר לטפל בילדיהם עם המוגבלות בזמן המלחמה. תוארו חוויות קשות במקום העבודה וחוסר תמיכה והבנה, עד כדי צורך לעזוב את מקום העבודה. בלטו הקשיים המוגברים של עצמאים, שחלקם נאלצו אף לסגור את עסקיהם. צוין כי גם כאשר מקומות העבודה פתחו מסגרות לילדי העובדים בזמן חירום, אלה לא היו מותאמות לצורכיהם הייחודיים של ילדיהם עם המוגבלות.

"בהיותי הורה לילד מיוחד עברתי להיות עצמאית. בזמן המלחמה העסק נפגע גם בגלל המלחמה וגם בגלל הצורך לתמיכות מרובות יותר למיוחד. אין בכלל מענה להורים העצמאיים למיוחדים. רבים פרשו משוק העבודה בכלל. חלק ניסו לא להרים ידיים ולעבוד כעצמאים בכלל במקצועות אחרים העיקר גמישים בזמן לאפשר טיפול במיוחד. המלחמה מקריסה גם אפשרות זו"

השפעות רגשיות על ההורים:

מעבר להתדרדרות במצבם התפקודי של ילדיהם עם המוגבלות והקושי לטפל בכל ילדיהם, ההורים דיווחו על עצמם כי הם חווים חרדה מוגברת, מתח, קושי בריכוז ומצוקה רגשית בשל המצב והדאגה לילדים. מצב דברים זה פגע ביכולת העבודה של ההורים והם ציינו צורך בטיפולים עבור עצמם ולא רק עבור ילדיהם.

עומס כלכלי:

הניסיון לשמור על מקום העבודה במצב חירום, כאשר יש מחסור במענים ובמסגרות עבור ילדים עם מוגבלויות, יצר פגיעה קשה הן בהכנסות והן בהוצאות. הורים דיווחו על צורך מוגבר במימון טיפולים פרטיים, תשלומים למטפלים ותמיכות שונות עבור הילדים עם המוגבלות בזמן המלחמה, כדי לשמור על מקום עבודתם.

"חוינו קושי ענק בגלל המחלה שגרמה לביתנו שיתוק ועיוורון ויחד עם זאת במקביל חוינו את המלחמה כמו כל מדינת ישראל בקריסה. מתנדבים בהחלט היו יכולים לסייע בשעה של נחת במהלך היום. חשבנו על עובדת זרה אבל זה הביא הרבה מורכבויות אחרות שלא יכלנו להרשות לעצמנו"

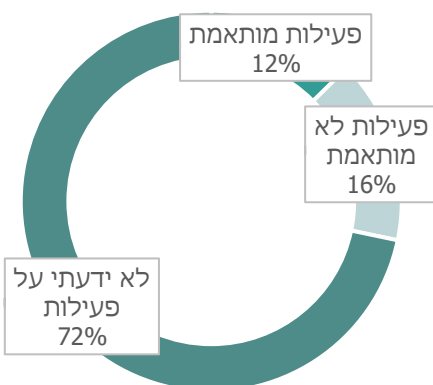

ג. השתתפות ילדים ונוער עם מוגבלות בפעילות לכלל הציבור

במסגרת השאלון נבדקה סוגיית השתתפותם השוויונית והפעילה של ילדים, נוער וצעירים עם מוגבלות בפעילויות המיועדות לכלל הציבור בזמן חירום.

מהממצאים עולה כי רוב ההורים (66%) ורוב הצעירים (56%) ציינו כי לא ידעו על קיום פעילויות המיועדות לכלל הנוער והצעירים בקהילה בזמן המלחמה. נתון זה מלמד על פער ממשי במודעות לזכות להשתתפות שוויונית ופעילה של אנשים עם מוגבלות בפעילויות לכלל הציבור, וכן ביוזמה וביידוע של הורים לילדים עם מוגבלות, נוער וצעירים עם מוגבלות על פעילויות אלה.

תרשים 3: השתתפות בפעילות לכלל האוכלוסיה

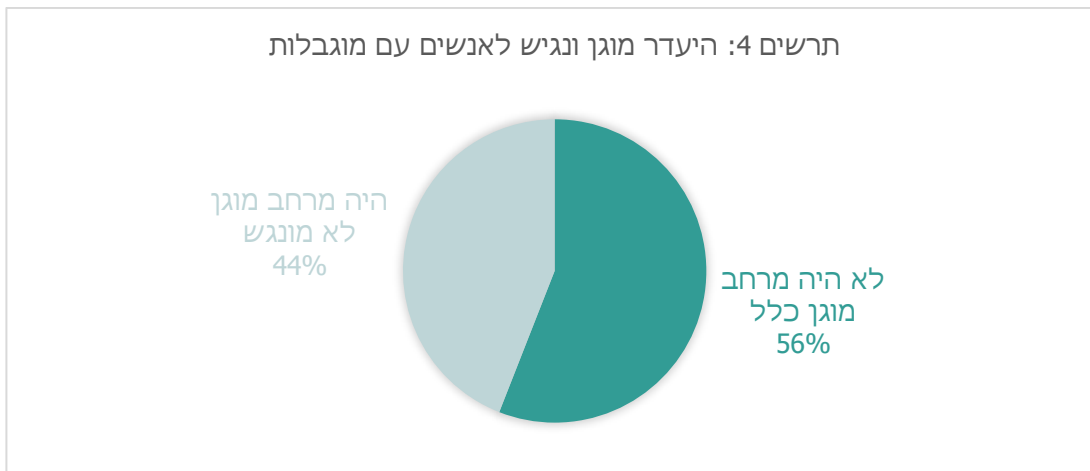
בקרב המשיבים שהכירו את הפעילויות לכלל האוכלוסייה שניתנו בזמן מלחמה למעלה ממחצית (55%) העידו על קשיים בהשתתפות בפעילות. דווח שהפעילויות לא היו מותאמות, הייתה בעיה של היעדר הכלה של ילדים עם מוגבלות והתעוררו קשיים בניידות המשפחה והילדים בהגעה לפעילויות. כמו כן דווחו מקרים בודדים שבהם, לדברי המשפחות, סירבו באופן מפורש לשתף ילדים עם מוגבלות בפעילויות המיועדות לכלל הילדים והנוער.

"הילדים שלי לא ניידים ולמשפחה שלי אין תחבורה אז שמעתי על אירועים אבל בשבילנו המרחק היה גדול מדי או שהאירוע נערך כשאין תחבורה ציבורית"

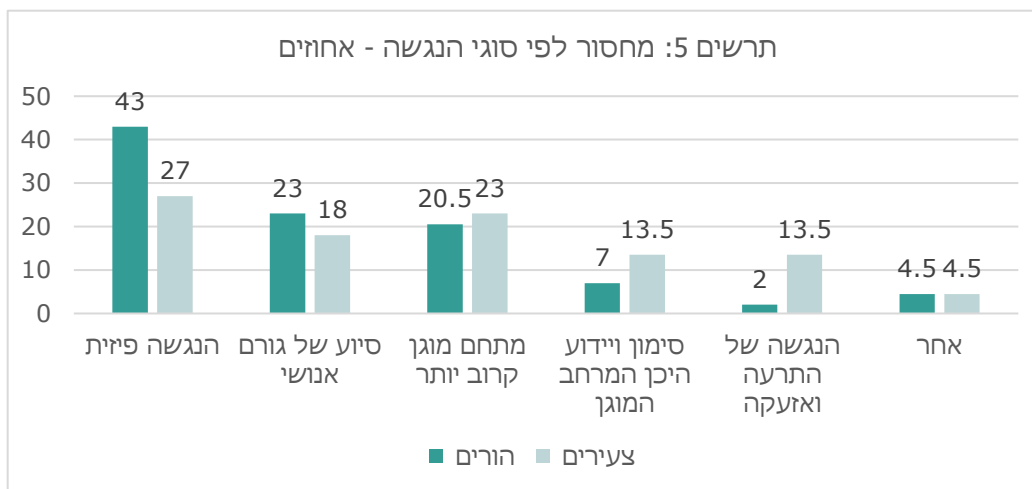
ד. מרחבים מוגנים מוגנים עבור אנשים עם מוגבלות

45% מבין המשיבים ציינו כי לא היה מרחב מוגן במקומות שבהם ניתן שירות ציבורי עבורם או עבור ילדיהם עם המוגבלות. מתוך אלו 44% דיווחו שהיעדר מרחב מיגוני עבורם נבע מחוסר נגישות.

המשיבים התייחסו להיבטי ההנגשה הבאים:

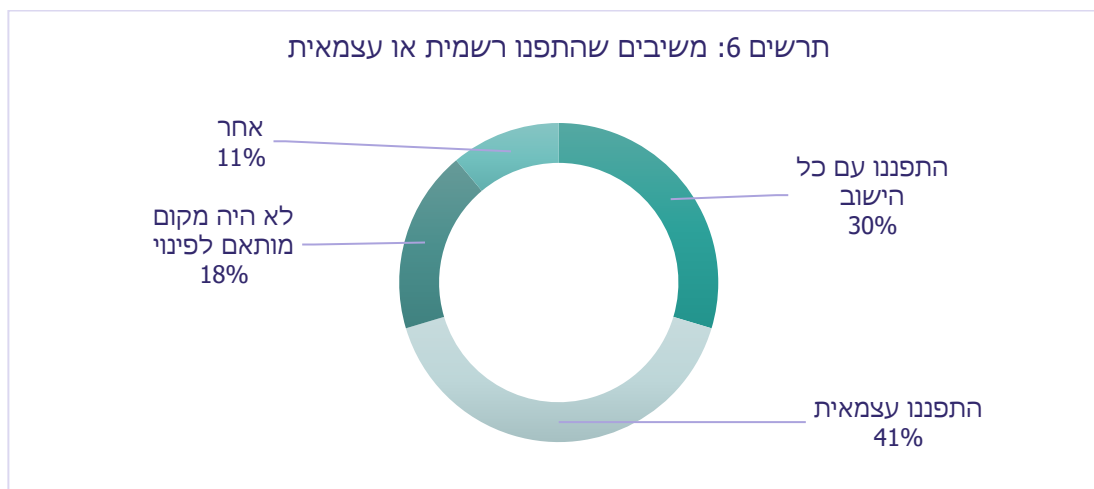
- הנגשה פיזית: דרכי גישה, פתח הכניסה, אופן הכניסה ומרחב התמרון במרחב המוגן.
- מיקום המרחב המוגן: הימצאות מרחב מוגן בקרבת מקום למתן שירות ציבורי או בתוכו.
- סיוע של גורם אנושי בשל המוגבלות: לצורך תיווך המצב, תמיכה רגשית בכניסה למרחב המוגן וסיוע פיזי במידת הצורך.
- סימון וידוע: שילוט וידוע היכן נמצא המרחב המוגן הנגיש והאופן להגיע אליו.
- הנגשה של מערך ההתרעה והאזעקה.

ה. פינוי רשמי ומרצון עבור ילדים, נוער וצעירים עם מוגבלות

מלחמת "חרבות ברזל" התאפיינה בפינוי המוני של אוכלוסיות מן הדרום והצפון בשני אופנים מרכזיים: תושבים מפונים מיישובים שהוכרו רשמית לצורכי פינוי, ותושבים שהתפנו בצוק העיתים מיישובים שלא הוכרו רשמית כישובים מפונים.

רוב המשיבים לשאלון שיתוף הציבור (84%) היו תושבים של רשויות שלא היה צורך מובהק בפינוי שלהן. מקרב המשיבים שצינו שהתפנו, בין באופן רשמי ובין באופן עצמאי, 18% ציינו כי לא נמצא עבורם מקום מותאם לפינוי בשל צורכי ילדיהם עם המוגבלות.

"אנחנו ישוב מפונה אבל יש לי 2 ילדים על הרצף לעבור לחדר מלון לא רלוונטי לא היה שום מענה ברמת המועצה אזורית בעוד שלילדים הרגילים נתנו בלי סוף עדיין מרגישים נטושים ושקופים"

חשוב לציין כי מתשובות חלק המשיבים המפונים עלה שהגעתם לאזורים מרכזיים יותר בארץ אפשרה להם ליהנות ממגוון רחב יותר של מענים, בעיקר בתחום הטיפולי, וכן מגמישות רבה יותר באופן מיצוי זכויותיהם. משיבים אלו ציינו כי עם חזרתם לפריפריה נתקלו במחסור בכוח אדם ובמטפלים.

"באתר הפינוי קיבלנו מענים של טיפולים פרא רפואיים לשני הילדים מהמתי'א האזורית בתוך המסגרות שהקימו עבורנו. עם החזרה לדרום הובהר לנו מהמתי'א שאין מטפלים (במקרה שלנו ריפוי בעיסוק) וכדאי לפלח את הסל האישי למענים אחרים שפחות מתאימים ופחות נדרשים לילד"

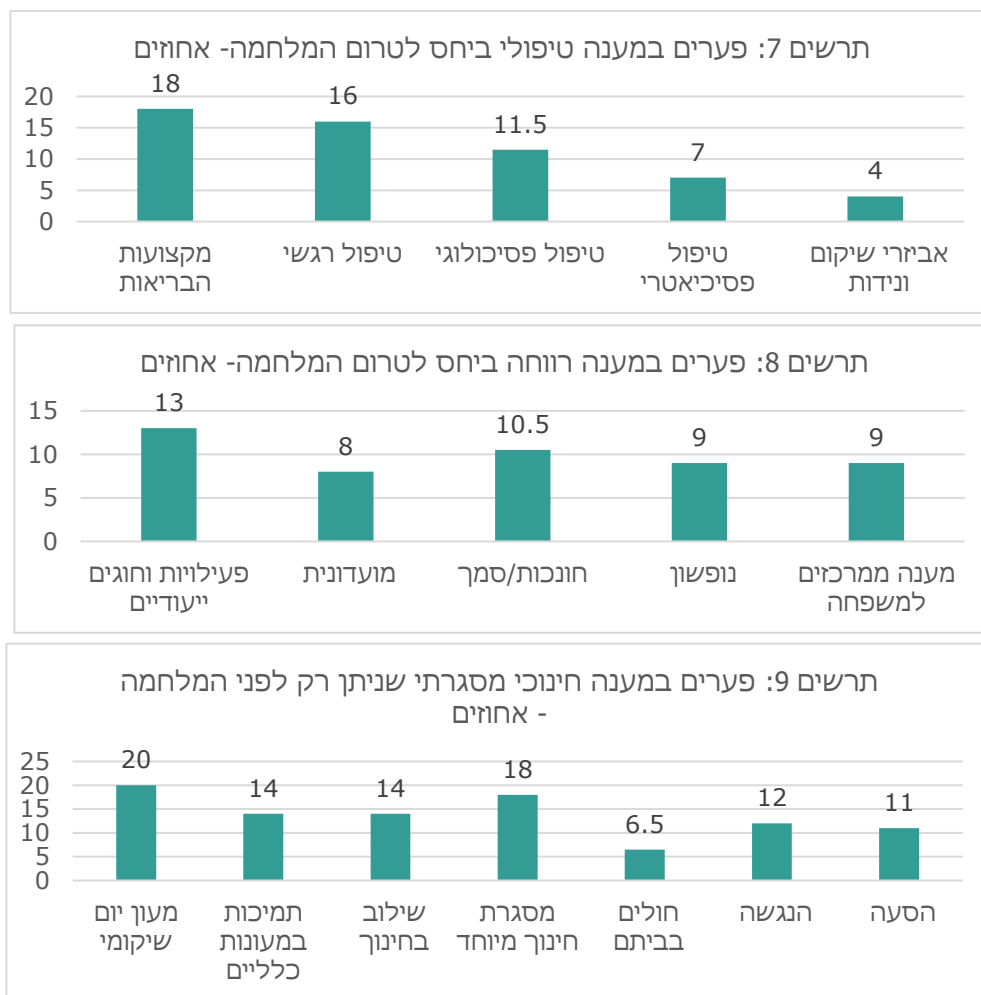

1. מענים ממשלתיים בזמן המלחמה

ניתוח כמותי של מענים בזמן מלחמה:

הורים לילדים עם מוגבלות התבקשו לציין באיזה אופן ניתנו להם שירותי מדינה לפני המלחמה ובזמן המלחמה בתחומים האלה: מענה חינוכי או מסגרתי, מענה טיפולי, מענה רווחתי ומענים ייעודיים למעבר לבגרות. ההורים השיבו אם השירות ניתן לפני המלחמה בלבד, לפני המלחמה ובמהלכה או במהלך המלחמה בלבד. כמו כן ניתנה האפשרות לציין כי מענה מסוים אינו רלוונטי וכן להרחיב במלל חופשי לכל תחום מענים כדי לקבל תמונת מצב מדויקת. יש לציין כי מיעוט יחסי של הורים הגדירו את עצמם כמפונים, ועל כן תמונת המצב המשתקפת בעיקרה של רשויות שלא התפנו באופן רשמי.

מתשובות ההורים בנוגע למענים שניתנו לפני המלחמה בלבד ולא במהלכה, אפשר ללמוד על פער של 4%-20% במתן שירותי המדינה השונים, כמפורט להלן:

יש לציין כי בשונה מתחומי שירות אחרים שבהם צוין לפחות מענה אחד בתחומים הרלוונטיים למשיבים, בתחום המעבר לבגרות רק 53% מן ההורים ציינו קבלת מענה לפני המלחמה או במהלכה. נתון זה מצביע על פער משמעותי בתחום המענים במעבר לבגרות של אנשים עם מוגבלות.

"צריך לדאוג לבוגרים מעל גיל 21. הם הופכים לשקופים ואף אחד לא לוקח אחריות מלבד המשפחה שנמצאת במצב של חוסר אונים. למדינה לא איכפת שישבו בבית באפס מעשה!"
נפחות נדרשים לילד"

אחוזים נמוכים יחסית מן המשיבים (בין 0.5% ל-6.5% מהמשיבים) ציינו מקרים שבהם שירותי המדינה ניתנו במהלך המלחמה בלבד, כצורך חדש בעקבותיה או כחלופה למענים שניתנו לפני המלחמה.

ניתוח תשובות במלל חופשי:

מניתוח תשובות ההורים בהתייחסות בטקסט חופשי עלה כי בעוד היה רצון ונכונות רבה מטעם גורמים רשמיים של המדינה לעזור, רצון זה לא בא לידי מימוש במענים לצורכי ילדים עם מוגבלות.

כך מצד אחד, ההורים והצעירים מציינים יחס חיובי של גורמים ממשלתיים ושל הרשות, כגון אנשי חינוך, מדריכים, מטפלים ופקידים שניסו לתת מענים לילדים ולנוער עם מוגבלות, גם אם לא היו בהכרח יעודיים בעבורם.

"מחלקת הרווחה עזרה לנו עם חונכות וטיפול ריגשי"

"לילד אחד המועצה המקומית נרתמה למימון הסעה במהלך המלחמה מים המלח לבית הספר לחינוך מיוחד. ולילד הקטן קיבלנו אפשרות למימון של סייעת גם בזמן שהותנו בבית המלון למרות שבפועל זה לא היה בר ביצוע עקב קושי באיתור סייעת".

רבים ציינו את המסגרות החינוכיות ופתיחתן המהירה כעוגן ושיבחו את מאמצי בתי הספר והצוותים החינוכיים לשמור על שגרה ועל רצף לימודים, בד בבד עם קיום שיח על המצב.

"מנהלת בית הספר שעזבה כעת לצערנו ... נתנה מענה מותאם לילדים המיוחדים ככל שנזקקו ומה שנזקקו על מנת לשוב למסגרת ביהס ... בגן ידעו לקבל הסתגלות יותר מדורגת מתוקף ובהתאם למצב והמצב הרגשי שנוצר אצל הילד כתוצאה..."

מנגד, בלט ברוב התשובות של ההורים והצעירים חוסר בתמיכה אפקטיבית וזמינה עם פרוץ המלחמה, ולפרקים- גם בהמשכה. סוגיה שעלתה פעמים רבות בתשובות היתה החוסר שהורגש בהיערכות חירום המתחשבת בצרכים מיוחדים של אנשים עם מוגבלות ובכתובת אחודה לפניות בזמן אמת. משיבים ציינו שגם בשגרה אין די משאבי טיפול וסיוע לאנשים עם מוגבלות, כך שהפגיעה במענים בזמן מלחמה הייתה חמורה יותר דווקא בזמן שהיה צורך מוגבר בטיפולים ובתמיכה רגשית. הורים דיווחו ששילמו מכיסם ופעלו מיוזמתם לקבל מענים שלא ניתנו על ידי המדינה.

"מה זה 'קיבלת'?" שילמתי הרבה כסף בפרטי על הכל"

למרות הניסיון לפתוח מסגרות או לתת מענים מקוונים, צוינו שיבושים במסגרות החינוך, במערך ההסעות, היעדר התייחסות מותאמת למוגבלות לילדים המשולבים בבית ספר כללי וצורך בולט במרחבים מוגנים נגישים ובאבטחה במסגרות חינוכיות.

"לא ניתנו לי שום מענים בתקופת המלחמה. בית ספר היה סגור ואימץ בחום רב כל הנחייה של פיקוד העורף וגם כשחזרו הם חזרו רק לשעתיים. בדיחה. אין שום מועדונית תעסוקה אחרי הצהריים לילדים בתפקוד נמוך"

היבטים מרכזיים שעלו מהתייחסות במלל חופשי של המשיבים על השירות הציבורי בזמן מלחמה:

1. חוסר מידע בנוגע לזכויות ופערים במענה מתואם: קיים פיזור בין גורמים רבים במתן מענה לאנשים עם מוגבלות, בייחוד לילדים ולנוער: בריאות, רווחה, חינוך ורשות מקומית. הורים נאלצו לפעול מול כל גורם בנפרד ולתאם בין הגורמים השונים, דבר שכמעט לא התאפשר בזמן המלחמה. הורים ציינו חוסר בהירות בנוגע לזכויות והנחיות הקשורות לזמן מלחמה וגם בזמן שגרה. כך ההורים ציינו שעצם מילוי הסקר לימד אותם על הזכויות השונות המגיעות להם.
2. מענים חסרים למפונים: אף שהיה מיעוט יחסי של משיבים מפונים שהתפנו עצמאית ולא באופן רשמי אלו ציינו שהיה קושי בקבלת מענים במקום הפינוי חרף היותם מוכרים לצורך מיצוי זכויות במקום מגוריהם.
3. מענים חלקיים בלבד מטעם המדינה: רבים מהמשיבים ציינו כי גם אם קיבלו מענה מן המדינה, בהשוואה לצורכי הילדים והנוער הפער היה משמעותי מאוד. צוין כי הימים במסגרות החינוך קוצרו פעמים רבות, והחוסר בכוח אדם חינוכי וטיפולי במסגרות החינוך, שהיה קיים גם לפני המלחמה, החרף בשל גיוס מילואים וצורך מוגבר במענים.

4. נטל כלכלי כבד על המשפחות: הורים דיווחו כי בהיעדר מענים מטעם המדינה, המענים לילדים ולנוער עם מוגבלות התקבלו באמצעות תשלום פרטי למטפלים ולאנשי מקצוע. בנוסף צוין על ידי ההורים שגם כאשר היה מימון מטעם המדינה, ההורים נדרשו לאתר בעצמם את הסייעת בחינוך או את הסומך מטעם הרווחה.
5. קושי בקבלת מענה טיפולי: צוין קושי בקבלת מענים טיפוליים בקהילה בממשק שבין קופות החולים למשרד החינוך. גם במצב המלחמה ההורים נתקלו פעמים רבות במקרים שבהם בהיעדר מענים בפועל במסגרת החינוכית, גם קופת החולים לא טיפלה או מימנה.
6. הנגשת פעילויות: המשיבים ציינו קושי בהנגשה של פעילויות לילדים ולנוער עם מוגבלות בהיבטי הכלה, התאמה והיסעים.
7. קשיי צעירים עם מוגבלות: צעירים עם מוגבלות שהשיבו על השאלון ציינו מחסור בפעילויות חברתיות, הפגה ופנאי, כולל מפגשים ופעילויות מרחוק והנגשת מידע על פעילויות כאלה. הצעירים הדגישו את החשיבות שבקיום פעילויות במקומות נגישים עם מרחב מוגן נגיש, ובמידת הצורך בהסעות, שכן בלעדיהם אין להם אפשרות להשתתף.

ז. מתן מענים מצד מחברה אזרחית ומתנדבים

תשובות רבות ציינו לחיוב מתנדבים ועמותות שעשו רבות כדי להקל על הילדים עם המוגבלות ומשפחותיהם בזמן מלחמה. הפעילויות כללו מענים מחינוך בלתי פורמלי, פעילויות ארגוני נוער, מכינות, מעגלי חברים ופעילויות הפגה מגוונות. פעילויות אלו צוינו על ידי המשיבים כמענה חשוב ומרכזי בהיעדר מענים מטעם המדינה.

"הגיעו אלינו מתנדבים... זה היה מדהים. לצערי זה היה רק פעמיים.. היינו שמחים למשהו מובנה ויותר ארוך"

"מדריך הכדורסל התנדב לעשות פעילות ספורטיבית במקלט היתה מתנדבת אליה הגעתי בכוחות עצמי שבאה אלינו 3 פעמים וזה זכור לי כהצלחה"

המלצות שיתוף ציבור

במסגרת השאלון התבקשו המשיבים להציע המלצות לשיפור המענים לילדים וצעירים עם מוגבלות לאור המלחמה. התשובות היו מגוונות וכללו התייחסות למצב המלחמתי עצמו כמו גם באופן צופה עתיד. מערך המענים בזמן מלחמה בעבור ילדים, נוער וצעירים עם מוגבלות.

1. **הנגשת מערך ההתרעה והמרחבים המוגנים:** נדרשת תוכנית ארצית לפריסת מרחבים מוגנים ונגישים במקומות למתן שירות ציבורי עבור אנשים עם מוגבלות. יש לכלול בהנגשה של המרחב המוגן היבטים מגוונים לרבות: דרכי התרעה, דרכי גישה, דרכי הכניסה, תנועה במרחב וכן סיוע של גורם אנושי במידת הצורך.

2. **מענה לצורכי אנשים עם מוגבלות בתוכניות חירום:** נדרשת התייחסות סדורה בתוכניות החירום למתן מענים בחירום בעבור אנשים עם מוגבלות. המענים צריכים להיות מותאמים למתארים השונים שנלמדו במלחמת "חרבות ברזל" לרבות: פינוי רשמי מישוברים, פינוי בהתאם לצורכי אנשים עם מוגבלות, הפחתה במענים חיוניים בעורף לאנשים עם מוגבלות בעקבות המלחמה ועוד. המענים צריכים לכלל התייחסות מפורשת לפתיחת מסגרות חינוכיות, טיפוליות וחברתיות הנותנות מענה לאנשים עם מוגבלות, חלופות כלל הנדרש וכן תיווך והנגשה של מצב המלחמה וההנחיות הרלוונטיות שנובעות ממנו.

3. **תיאום בין-משרדי לעניין זכויות ומענים לאנשים עם מוגבלות בזמן חירום:** יש צורך בגורם מתאם מטעם המדינה ומוקד סיוע אופרטיבי בכל הנוגע לזכויות ולשירותים בעבור אנשים עם מוגבלות בזמן מלחמה, הפועל באופן ייזום בזמן חירום ומשמש כגורם מתאם בין משרדי הממשלה והרשויות.

4. **טיוב ותגבור המענה הטיפולי לאנשים עם מוגבלות ובני משפחתם:** בעקבות המלחמה התדרדר מצבם של אנשים עם מוגבלות וכן נוספו למעגל אנשים עם מוגבלויות ילדים, צעירים ובוגרים. לאור האמור מומלץ להגדיל את מערך גורמי הטיפול במקצועות הבריאות, הפסיכולוגיה והפסיכיאטריה באופן מגוון במסגרות למתן שירות ציבורי (כדוגמת מסגרות רווחה, חינוך ובריאות), על מנת לתת מענה טיפולי מוגבר.

5. **שיפור המענים החינוכיים:** נדרש לתכנן ולתגבר את שירותי החינוך בהיבטי היערכות לחירום. כמו כן במבט צופה עתיד יש להגביר את המענים הניתנים לתלמידים עם מוגבלות במערכת החינוך, אלו המוכרים ואלו שמצבם התפקודי התדרדר בעקבות המלחמה.

6. **השתתפות במענים חברתיים ופעילויות אחר הצהריים לכלל האוכלוסייה:** יש להגביר מענים לילדים, נוער וצעירים עם מוגבלות לשעות אחר הצהריים במענים לכלל האוכלוסייה ובמענים ייעודיים כדוגמת מועדונית, חוגים, פעילויות ספורט, פעילויות חברתיות ועוד. בזמן חירום יש לדאוג כי פעילויות כאמור תהינה גם בבתי אנשים עם מוגבלות על פי צורך.

7. **תמיכה בהורים לילדים עם מוגבלות בתעסוקה:** המצב המלחמתי יצר אתגרים משמעותיים למשפחות ילדים עם מוגבלות עם השלכות כלכליות רבות. יש לבחון סיוע כלכלי למשפחות ילדים עם מוגבלות בצורה מגוונת, לרבות החזרים על טיפולים שמומנו באופן פרטי בעקבות המלחמה, מענקים ותמיכה כספית. נוסף על כך צריכה להיות התייחסות להיבט תעסוקת ההורים כדי לאפשר גמישות בזמן חירום בנוגע להיעדרות ועבודה מהבית.
8. **פיתוח ותגבור מענים לצעירים עם מוגבלות במעבר לבגרות:** אירועי מלחמה משפיעים באופן ישיר על צעירים עם מוגבלות ועל המעבר שלהם ממסגרות החינוך לעולם הבוגרים. שיתוף הציבור הצביע על פער ניכר במתן מענים. תחום זה זכה להתייחסות מוגברת בהיבט המלצות המשיבים:
- חונכות, ליווי והדרכה: צוינו כמרכיב חשוב ביציאה לחיים עצמאיים בקהילה גם בהיבט המענים הקיימים בעבור אנשים עם מוגבלות מטעם המדינה וגם כדי שיהיה גורם שיתווך דרכי התנהלות בזמן חירום.
 - סיוע במציאת עבודה: עלה צורך בסיוע במציאת עבודה מתאימה לכישורים ולהשכלה, סיוע בשילוב במקומות עבודה, הכוונה מקצועית, הכנה לעולם התעסוקה, הכשרות ולמידת מיומנויות.
 - פעילויות חברתיות ופנאי: הרחבת היצע של מענים חברתיים: פעילויות הפגה, חוגים, מסגרות חברתיות לבוגרים עם מוגבלות, במיוחד בתקופות של מלחמה. בהיבט של בוגרים יש לתת דגש על שילוב בקהילה עם בוגרים ללא מוגבלות.

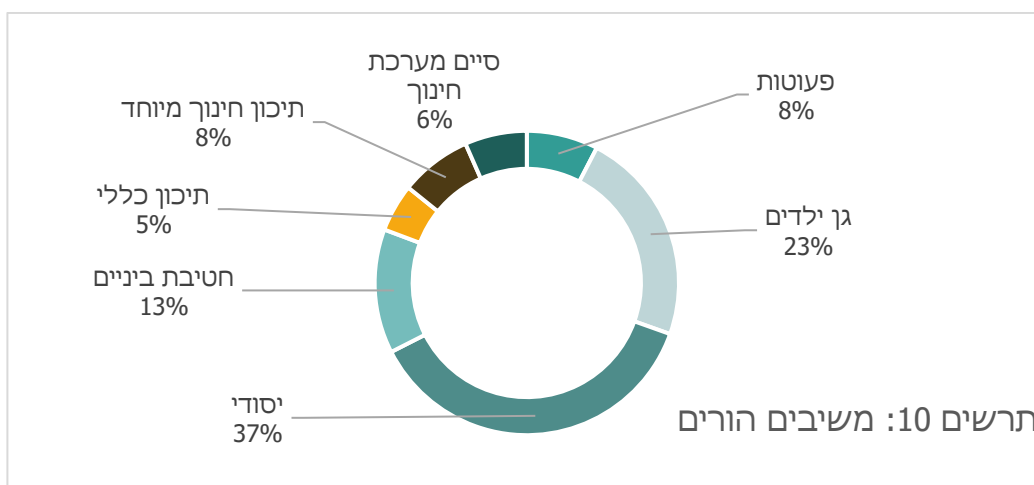

מאפייני המשיבים:

בסך הכל התקבלו 228 תשובות, מהן 165 של הורים לילדים ונוער עם מוגבלות (82.5%) ו-35 של צעירים (17.5%). (28 תשובות היו ריקות – ללא פירוט).

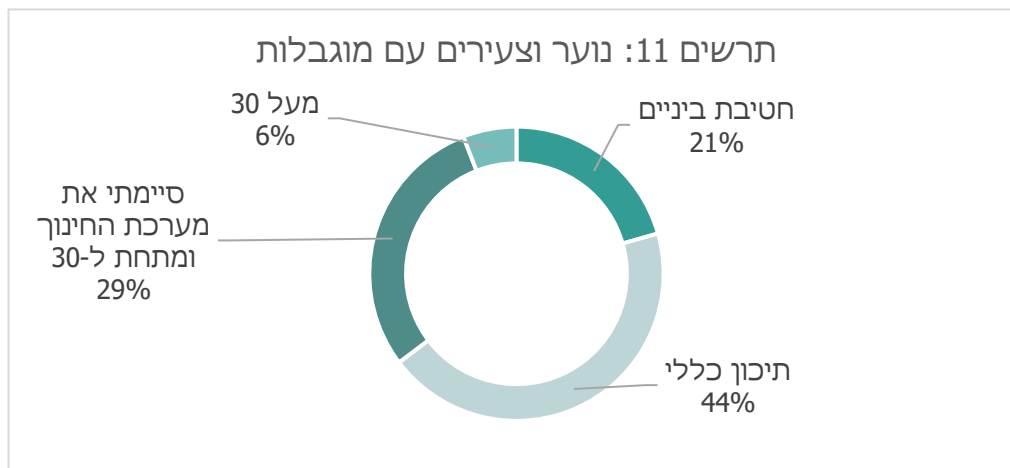
א. הורים לילדים עם מוגבלות – שכבות גיל הילדים

165 משיבים (82.5%) ענו שהם הורים לילדים ולנוער עם מוגבלות, כאשר אלו יכלו לסמן שכבת גיל עבור יותר מילד אחד. סה"כ סומנו 197 תשובות עבור שכבות הגיל של הילדים באופן בו 29 מהמשיבים הורים בחרו יותר מאפשרות אחת (כ-15%) עם ההתפלגות הבאה:

ב. צעירים עם מוגבלות – שכבות הגיל

35 צעירים וצעירות השיבו על השאלון (17.5% מכלל המשיבים), בהתפלגות מגוונת בין שכבות הגיל:

ג. מקומות המגורים של המשיבים:

מקומות המגורים של הצעירים שהשיבו לשאלון:

באר שבע, ישע, קיבוץ ארז, רמת גן, קריית שמונה (מפונים), אשקלון, בת-ים, כפר סבא, פתח תקווה, רחובות, אשדוד, בית שאן, בני ברק, גבעתיים, הרצליה, חולון, חיפה, ירושלים, כוכב יעקוב, כפר ורדים, מגדל העמק, מודיעין, צפת, קריית מוצקין

מקום המגורים של הורים לילדים ונוער עם מוגבלות שהשיבו לשאלון:

גבים, יד מרדכי, אשדוד, גבעתיים, דורות, כוכב מיכאל, ניצן, נתיבות, סעד, ראשון לציון, רגבה, רמת גן, שדרות, תל אביב, רחובות, ירושלים, פתח תקווה, חולון, נתניה, באר שבע, ראשון לציון, באר יעקב, חיפה, רמלה, בני ברק, מזכרת בתיה, נס ציונה, אשקלון, בנימינה גבעת עדה, הוד השרון, הרצליה, יבנה, לוד, נשר, ערד, פרדס חנה כרכור אבו סריחאן (שבט), אבן יהודה, אופקים, אלון שבות, אלעד, אריאל, באר אורה, בית דגן, בית יצחק - שער חפר, בני דקלים, ברור חיל, בת ים, גבעת אבני, גבעתיים, גני תקווה, טירת כרמל, יקנעם עילית, ירוחם, כפר יונה, כפר סבא, כפר תבור, מבשרת ציון, מודיעין-מכבים-רעות, מנחמיה, מעלה אדומים, מעלה מכמש, משמר השרון, נופים, נילי, עפולה, עתלית, קליה, קלע, קרית אונו, קרית מוצקין, קרני שומרון, רעננה, תל מונד, תל ציון